

leži v oblikovanju oseb, šepa pa zaradi prevelikega vnašanja teze, tendence in politike sploh ter zaradi tega niha med stvarno reportažo, patetiko in dognanim umetniškim oblikovanjem. Kjer pa je zadnje na višku (samostanski hlapci), je poudarek v narodnovzgojnem smislu negativen. Z romanom se je lotil zelo perečega vprašanja, krivde na koroškem plebiscitu, ki si jo ob raznih spominskih dneh kažemo kot naše mučeništvo, nočemo pa si je priznati z »mea culpa«, kakor sta to trpko spoznala Malgaj in narednik Kotnik. Pisatelj je opozoril na razmere, ki kličejo po izboljšanju ne le zaradi gospodarskega, ampak tudi zaradi narodnega vprašanja, če nočemo doživeti še enkrat tragike izgubljenega plebiscita.

Kljub vsemu temu pa ostane glavna njegova teza, da smo izgubili boj za Koroško samo zaradi zapostavljanja rešitve socialnega in razrednega vprašanja, sporna in nedokazana. In prav dokazovanje te teze, ki je pisateljeva osebna tendenca, je najslabša plat zanimivega romana, ki je svojstven v slovenski književnosti in daleč presega Pregljevo plebiscitno novelo — najslabšo Pregljevo stvar »Umreti nočejo«. Toda tudi »Požganica« še ne pomeni prave epične podobe naše koroške — tragedije. Tone Čokan.

Pedagoški zbornik Slovenske šolske matice za leto 1938. XXXIV. zvezek. Uredil dr. K. Ozvald. Str. 135.

Vzgojna vprašanja v najširšem smislu so spričo zamotane sodobnosti dan na dan bolj pereča; na drugi strani pa se večina staršev (misliti je meščanske), učiteljev in vseh, ki javno življenje usmerjajo ali opazujejo, bore malo ukvarja z razmišljanjem o vzgojstvu. Stiki s šolo kriče o tem nedostatku. Pa imamo več slovenskih revij te vrste in Slovenska šolska matica izdaja še svoje posebne publikacije, ki zaslužijo tudi zanimanje zunaj učiteljskih vrst. Saj je vzgojstvo pač »stroka« — vsaj vsakega drugega med nami.

Pričujoči zvezek P. z. vsebuje take splošno zanimive prispevke, kot so Ozvaldov o mladinoslovju, Schmidtov o poklicni svetovalnici, Mohoričeve o razstavi slovenske knjige 1938, Antauerjev o prekmurskem šolstvu, Brummov in Lumbarjev o angleškem šolstvu; poleg teh pa še nekaj takih, ki se tičejo zlasti šolnikov. — V Antauerjevem spisu je naslov »Pregled« gotovo nepravilen; trditev o prekmurskem štetju »štirideset pet« pa pristranska, ker štejemo do »devet tresti« narobe! Žal je jezik knjige površen kot drugod v našem pisanju; oblik uvideti, otvarjati, proti stavil, proučevanje, trebalo, literarno (in drugačno) polje itd. ne vidimo radi v take vrste spisih. Jezik je vreden pri šolnikih več spoštovanja. V. N.

Umetnost

Razstava »Neodvisnih«.

V oktobru je v Jakopičevem paviljonu razstavljala skupina dvanajstih umetnikov, združenih v Klub »Neodvisnih«, katere družijo skupno umetniško naziranje, ki se v svojem bistvu strinja z impresionizmom, torej z absolutno slikarskim pojmovanjem sveta in naloge slikarstva. Barva, ta strogo slikarski element, ki jo v ploskvah polagajo drugo poleg druge, jim je edin pripomoček

pri obnavljanju sveta in predmetov in le redko, vsaj večina izmed njih, uporablja konturo, torej risarskega elementa, da določneje naznači gmoto upodobljenih predmetov.

Kljub tej skupni potezi, ki jih družijo v navidez enotno skupino, so med njimi dovolj velike individualne razlike, ki slikarje razporedijo v tri skupine.

Zoran Didek, Zoran Mušič, Niko Omerza, Marij Pregelj in Evgen Sajovic tvorijo prvo skupino najmlajših, ki je zavzela obe levi dvorani Jakopičevega paviljona.

France Mihelič in Maksim Sedej, med njimi najstarejša, osebno najbolj izrazita in dognana, sta razstavljala v desni dvorani.

Stane Kregar, ki se od vseh najbolj loči po svoji surrealistični usmerjenosti, pa je napolnil veliko dvorano.

Od teh treh skupin tvorita prvi dve neko celoto, ki je utemeljena v njihovem skupnem šolanju na zagrebški akademiji. Tu temelji njihova enotna slikarska usmeritev.

Stane Kregar, ki se je šolal na praški umetniški akademiji, kjer je ves čas obstojala močna surrealistična skupina, je nerodno zašel v to smer. Stane Kregar in Miha Maleš, ki je po svojem, v ekspresionizmu zasidranem delu, našel pot v surrealistični svet, sta doslej edina zastopnika te smeri v naši sodobni umetnosti.

Ostali štirje so kiparji, Boris in Zdenko Kalin, Niko Pirnat in Karel Putrih.

Med prvo skupino je za ilustracijo skupnega gledanja na problem slikarstva izredno zanimiv Zoran Didek. Obe »Krajini«, ki ju razstavlja, sta zelo značilni deli, enotno tonsko zasnovani in le s pomočjo barvnih lis, ki jih polaga na to enotno barvno podlago, ustvari videz krajine na čisto slikarski način, brez vsakršnega risarskega pomagala. Tudi »Grajska pokrajina« in »Vinogradi« so zgrajeni na isti podlagi, le da ga je tu pogled v širno pokrajino prisilil, da je, skopo sicer, s konturo skušal izraziteje podčrtati karakter pokrajine, kot bi to zmožel s samo barvo.

Tudi Evgen Sajovic, ki to pot prvič razstavlja, se v načinu slikanja ne loči od Dideka in ostalih. Značilno je »Zatišje«, kjer so mu barvne lise zadostno sredstvo, da izrazi plastičnost predmetov in njihovo razporejenost v prostoru.

Tudi Pregelj zanima predvsem problem barve, s katero rešuje vse naloge v figuralnih kompozicijah. V krajinah, kot sta »Osoje« in tudi »Ob Ljubljani«, ki spominjata na Cézannea, pa pokaže na začetnike te nove, absolutno slikarske smeri v sodobni umetnosti.

Omerza je najbolj predstavljen s sliko »Magle se pasejo«.

Od vseh teh se po močnem osebnem razpoloženju loči Zoran Mušič. Bolj kot vsi uporablja konturo. Tudi barvno izpade iz splošnega okvira, kar gre na račun mnogih vplivov in inspiracij, ki jih je dobil na potovanjih po Dalmaciji in Španiji.

Starejša dva, Mihelič in Sedej, sta slikarsko najzrelejša. Izhajata iz zagrebške Hegedušičeve šole.

France Mihelič, ki smo ga poznali po starejših kompozicijah s kmečkimi prizori, za katerimi je kot vzor stala umetnost Pietra Brueghla, ki jo je

Hegedušičeva šola skušala približati našemu času in jo oživiti s socialnimi problemi sodobnosti. Na to prvo, zagrebško fazo spominja še »Svatba«. Ko pa se je naselil v Ptuju, je našel tam svoj svet. Mihelič je zajel tam domačo zemljo, Haloze, tako globoko in prepričevalno, kot morda nihče pri nas. Iz Haloz ima čudovito občutene pokrajine, kot so »Haloze v jeseni« in »Drevo-red«. Zelo značilna je »Mrtvi Kurent«, ki je nekaka spojitev krajine s figuralno kompozicijo, z močnim čustvenim poudarkom, ki ga podpira temačno, deževno krajinsko razpoloženje.

Maksim Sedej je v nasprotju z drugimi izrazil figuralik. Poznamo ga kot slikarja z močno socialno noto, ki pride do izraza v skici za večjo kompozicijo »Krist v delavski družini«. Kompozicijsko in barvno odlična je portretna skupina »Na balkonu«. Zelo zanimiva pa je »Kompozicija«, skica za veliko, po možnosti fresko sliko v naravni velikosti. V ospredju dve sedeči figuri, tik pa njima dve stoječi. V ozadju morje, na obali desno od sprednje skupine krotilec konja in dekle v teku, levo še ena figura. Kompozicijsko je oblika sorodna delom zgodnje renesanse. Z majhnimi figurami v ozadju, ki so v primeri s sprednjimi neznansko majhne, mu je uspelo nakazati globino prostora med sprednjo skupino in morskim bregom. Po drugi strani pa je to ozadje s prizori, ki s sprednjo skupino niso v nikaki zvezi, v skladu s poetičnimi razpoloženji renesančnih kompozicij in služi kot snovna in vsebinska obogatitev upodobitve.

Stane Kregar je, kot rečeno, svet zase. Močna surrealistična usmeritev, ki je posledica praške šole, se kljub zunanjemu videzu ni izgubila. Oprostil se je ekstrema, ki smo ga videli na prejšnji razstavi, izza katerega je gledalo še delo na akademiji, in postal bolj domač, topel in prav iz tega vzroka nam bližji. Izhaja iz sveta sanj, ki ni realistično logičen, ampak odsev nekega podzavestnega doživljanja. Lastna mu je izrazita muzikalna linija, muzikalen ritem, ki je izražen v kompoziciji figur, in dalje v razdelitvi barvnih tonov. S te strani je izredno zanimivo primerjati »Komarja« z lanske razstave s sedanjim »Komarjem« in »Sv. Boštjanom«.

Niko Pirnat razstavlja to pot same risbe.

Karel Putrih je še najbolje zastopan. Kaže močan smisel za telesno formo, ki jo vklene v trdno povezanost bloka (Počivajoča), zahteva, ki jo je odločno uveljavil Meillol, ki pa jo je določno izrazil že Michelangelo.

Zdenko in Boris Kalin razstavljata le manjše stvari, po večini portret, ki ga rahlo idealizirata. Odlikuje se Borisov portret prof. dr. Rajka Nahtigala.

Razstava je po kvaliteti visoko stoječa in nedvomno močno presega lansko prireditvev Kluba »Neodvisnih«, ki si je v našem umetniškem svetu pridobil odlično mesto, kar je nedvomno dokaz intenzivnega dela in študija.

Zanimivo je, da klub sam skrbi za propagando. Intervjuvi umetnikov ne dajo le njim samim prilike, da izpovedo svoje prepričanje in umetniški ideal, ki ga zasledujejo, ampak so važna vez med njimi in občinstvom, kateremu se na tako neposreden način predstavijo in posredujejo umevanje njihove umetnosti.

I. G.